

Основні принципи проведення опитування (дослідження) із застосуванням спеціального технічного засобу — комп'ютерного поліграфа

Олександр Євсюков

кандидат педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник, судовий експерт сектору психологічних досліджень лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних та мистецтвознавчих досліджень, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3554-8848>, e-mail: a.evsiukov1971@gmail.com

Висвітлено значущість дотримання основних принципів проведення опитування (дослідження) із застосуванням спеціального технічного засобу — комп'ютерного поліграфа. Визначено й розкрито сутність основних принципів зазначеного виду діяльності.

Ключові слова: принципи; добровільність; правомірність; неупередженість; комплексність; зрозумілість.

Basic Principles of Conducting a Survey (Research) Using a Special Technical Tool — A Computer Polygraph

Olexander Yevsiukov

The importance of adhering to the basic principles of conducting a survey (research) using a special technical tool — a computer polygraph — is highlighted. The essence of the basic principles of this type of activity is determined and revealed.

Keywords: principles; voluntariness; legality; impartiality; comprehensiveness; clarity.

Сфери застосування поліграфа в нашій державі розширюються щороку. Усе більше охочих опановують спеціальність «поліграфолог» і виконують дослідження із застосуванням поліграфа. Як і будь-яка діяльність, дослідження із застосуванням спеціального технічного засобу — комп'ютерного поліграфа — потребує фундаментального підґрунтя, а саме принципів, дотримання яких надає цій діяльності якості й ефективності.

Ці принципи викладено в законодавстві України (зокрема, у п. 9 Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро

розслідувань і п. 1 розд. II Порядку проведення психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа у роботі Бюро економічної безпеки України) [1; 2]. Розгляньмо їх докладніше.

Принцип добровільності, оскільки поліграфолог має право почати процедуру тестування із застосуванням поліграфа лише за умови:

- а) отримання від досліджуваного письмової згоди й обов'язково пересвідчившись у тому, що ця згода є справді добровільною, а не наслідком примусу або психологічного тиску з боку сторонніх або зацікавлених осіб;

- б) за відсутності в досліджуваного проблем, пов'язаних зі станом здоров'я, обмеженнями на виконання цієї процедури, а також інших причин, що можуть спричинити отримання недостовірних результатів виконаного дослідження.

Проведення поліграфологом процедури дослідження із застосуванням поліграфа можливе лише за наявності відповідного завдання (заяви) від ініціатора (замовника) і має стосуватися окресленого кола питань (тематика), які потребують тестової перевірки на поліграфі та які попередньо обговорили в передтестовій і міжтестовій бесідах з досліджуваним. Отже, наступним принципом застосування поліграфа є *принцип правомірності*.

У своїй професійній діяльності поліграфолог повинен неупереджено ставитися до досліджуваної особистості. Принцип неупередженості спрямовує на неупереджене ставлення поліграфолога до особистості, щодо якої виникли сумніви в ініціатора (замовника) про повноту наданих нею інформаційних даних. Отже, наступним принципом є *принцип неупередженості*.

Використання поліграфологом усіх наявних методичних можливостей для забезпечення повної та всебічної обґрунтованості висновків щодо суб'єкта опитування (узагалі проведення процедури опитування) обумовлено *принципом комплексності*.

Той факт, що особа, яка проходить дослідження із застосуванням поліграфа, має право відмовитися від цієї

процедури на будь-якому етапі її проведення (що не повинно свідчити про наявність у особи прихованої інформації, а також призводити до порушення її законних прав і свобод), дає підстави для визначення *принципу забезпечення прав і свобод людини*. Дотримання цього принципу також гарантує особі ознайомлення з тематикою тестів і з результатами проведеного тестового опитування. Принцип забезпечення прав і свобод людини закріплено й урегульовано ст. 8—10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Для поліграфолога цей принцип є провідним в реалізації спеціального дослідження з використанням поліграфа [3].

Іще одним принципом є *принцип зрозумілості*, який передбачає, що опитування із застосуванням поліграфа проводять винятково за умови адекватного розуміння суб'єктом опитування зверненого до нього мовлення (це стосується як рівня знання особою мови, якою проводять тестування, так і розуміння нею змісту бесіди із поліграфологом).

На нашу думку, ці принципи є основою діяльності осіб, які проводять опитування із застосуванням поліграфа, але не є вичерпними.

Отже, основними принципами проведення опитування (дослідження) із застосуванням спеціального технічного засобу — комп'ютерного поліграфа є принцип добровільності, принцип правомірності, принцип неупередженості, принцип комплексності, принцип усебічного забезпечення прав і свобод людини, принцип зрозумілості. Сподіваємося,

що дотримання зазначених принципів сприятиме якісному процесу опитування (дослідження) та отриманню об'єктивних висновків.

Перелік джерел посилання

1. Порядок проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань : затв. постанов. КМУ від 11.05.2017 р. № 449 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.08.2025).
2. Порядок проведення психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа у роботі Бюро економічної безпеки України : затв. наказ. Бюро економ. безпеки України від 26.10.2021 р. № 10 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1470-21#Text> (дата звернення: 15.08.2025).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 р. (зі змін. та допов.) ; ратифік. Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР ; чинна для України з 11.09.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 15.09.2025).